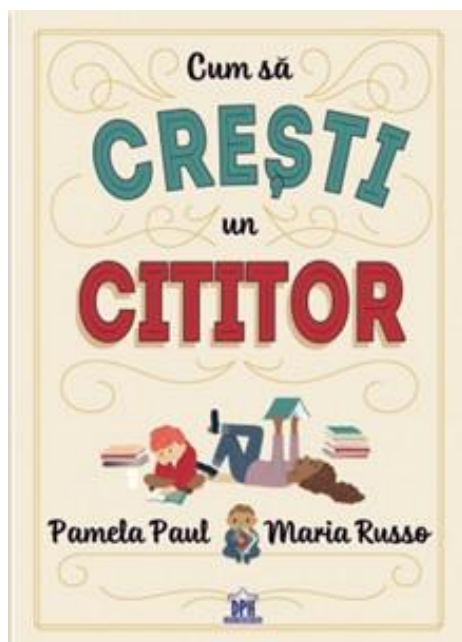

Pamela Paul, Maria Russo; il. Dan Yaccarino, Lisk Feng, Vera Brosgol, Monica Garwood; trad. Laura Nureldin, **CUM SĂ CREȘTI UN CITITOR**, București, Didactica Publishing House, 2021, 204 p.

Recenzat de DIANA ANCA POP
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj
diana.pop@bjc.ro

Publicată în anul 2021 la Didactica Publishing House, în traducerea Laurei Nureldin, lucrarea *Cum să crești un cititor*, semnată de Pamela Paul și Maria Russo, se înscrie în relativ recenta categorie a publicațiilor de specialitate care abordează literația și plăcerea lecturii din perspectiva educației parentale. Fără a fi propriu-zis un studiu despre creșterea copilului, plasat în secțiunea *parenting* de la raftul de psihologie, ori o cercetare în științele educației, volumul de față se prezintă drept un ghid de lectură și de educație prin lectură adresat părinților dornici să contribuie în mod fundamental la cultivarea dragostei de carte și a practicii lecturii de plăcere, și nu doar de învățare, în rândul copiilor.

În calitatea lor de editori la *The New York Times Book Review* (Maria Russo răspunde chiar

de rubrica recomandărilor de lectură pentru copii), dar și prin experiența lor de mame a trei copii, autoarele sunt abilitate să ofere părinților sfaturi și recomandări pentru a introduce lectura în rutina zilnică a familiei, în scopul de a atrage și încuraja copiii, de la naștere și până la adolescență, să perceapă cartea drept centru al unei experiențe pozitive, liber alese, formatoare de valori, generatoare de semnificații, posibilități și soluții la problemele cu care se confruntă, obiect care mediază unele dintre cele mai frumoase momente de descoperire a lumii și a sinelui, prin puterea imaginației, oriunde și oricând. Obiectivul părinților care prețuiesc cărțile și doresc să-și educe copiii în același spirit trebuie să fie, arată autoarele, acela de a face din lectură o activitate atât de plăcută și firească încât copiii să o perceapă la același nivel, dacă nu chiar la un nivel superior, cu activitățile menite să-i relaxeze, să-i stimuleze intelectual, emoțional și creativ, să le ofere alinare și un refugiu reconfortant, să-i deschidă din punct de vedere social, apropiindu-i de alți copii cu aceeași pasiune, să-i îmbogățească sub toate aspectele. Comparând cititul de plăcere cu mersul pe bicicletă sau cățărutul în copaci, Pamela Paul și Maria Russo evidențiază caracterul de învățare inerent acestor experiențe, învățare care, odată ce vârful experienței este atins, se transformă în plăcere și capătă caracter de obicei, repetat și revigorat pe tot parcursul vieții.

Atunci când vorbim despre conștientizarea copiilor privind bucuriile și beneficiile pe care le pot experimenta prin lectură, e important să

distingem între mobilul obligației și cel al opțiunii, sau, în alți termeni, între motivația lecturii dirijată de factori externi, precum școala, societatea, și motivația intrinsecă a lecturii: „Școala este locul în care copiii află că *trebuie* să citească. Casa este locul unde copiii învață să citească pentru că așa *vor*. Locul unde învață să *iubească* cititul.” (p. VIII) Părintelui îi revine, astfel, un rol-cheie: acela de a le insufla copiilor plăcerea de a citi, de a crește, în ochii lor, gradul de atractivitate a lecturii, eliberând-o de sub presiunea oricăror constrângeri, și crescându-le, totodată, copiilor gradul de independență de care au nevoie pentru a se simți respectați în identitatea și alegerile lor. Copiii care citesc acasă nu au doar rezultate mai bune la școală, ci, potrivit unor studii recente evocate de autoare, au abilități mai bune de adaptare, autoreglare și îndeplinire a sarcinilor, abilități specifice inteligenței emoționale care cresc nivelul de fericire. Dar cum să-i încurajăm pe copii să aleagă cărțile în timpul liber, acasă sau în vacanțe, și, mai mult decât atât, să le prefere formelor tehnologice de cultură și divertisment? În acest punct autoarele aduc o contribuție substanțială și acesta este și obiectivul ghidului de față.

Lucrarea este structurată în cinci părți, la rândul lor alcătuite după o logică specifică. Primele patru părți se raportează la etapele dezvoltării (pre)cititorului: etapa vârstelor fragede, de la 1 la 3 ani, când bebelușului și copilului mic i se citește, chiar dacă nu înțelege toate cuvintele; etapa alfabetizării, a primelor lecturi, a cititorului în devenire care face tranziția spre cititorul independent, de la 4 la 8 ani; etapa preadolescenței (8-12 ani), în care copilul atinge nivelul de lectură intermediar și își conturează preferințele de lectură; etapa adolescenței (12-18 ani), în care tinerii cititori apelează la cărți ca la un instrument de descoperire a propriei personalități și de rezolvare a crizelor specifice vârstei. Capitolele se prezintă într-o formă grafică

atractivă la nivel vizual, prietenoasă, compactă, sintetică, în maniera unor scurte articole de revistă de specialitate sau de blog, cu inserții de ilustrații, facilitând înțelegerea argumentelor și a exemplelor și asimilarea sfaturilor oferite. Fiecare capitol cuprinde patru secțiuni: „Iată ce trebuie să știi”, „Ce să cauți”, „Atenție la”, secțiuni urmate de propuneri de cărți din partea autoarelor, clasificate pe categorii de vârstă, în funcție de gen sau de subiect.

Partea a cincea cuprinde alte recomandări de cărți îndrăgite de autoare și familiile lor, de la cărți ilustrate, proză ilustrată/cărți intermediare până la cărți din categoria *Young Adult*, grupate după următoarele criterii: *cărți care ne-au făcut să râdem*, *cărți lacrimogene*, *cărți emoționante*, *povești de familie*, *povești minunate despre prietenie*, *frică și curaj*, *bunătate și empatie*, *acceptare de sine și identitate*, *personaje minunate – băieți*, *personaje minunate – fete*, *istorie și biografie*, *știință și natură*, *ficțiune istorică*. O mare parte dintre cărțile prezentate au fost traduse în limba română, fie că sunt cărți clasice sau cărți ale autorilor contemporani, povești ilustrate, romane sau benzi desenate. Singurul neajuns ar fi acela că aproape toate publicațiile menționate provin din literatura americană (ceea ce limitează orizontul cititorului american, dar nu și pe cel al cititorului român, prin mâinile căruiua trec numeroase cărți traduse din alte limbi, în special din limba engleză). Cu toate acestea, faptul că autoarele preferă să aducă în prim-plan publicații din spațiul literar anglo-american nu intră în contradicție cu pledoaria lor în favoarea expunerii copilului la diversitatea culturală și la diferențele umane de orice natură. Prin aceste recomandări, ele fac, mai degrabă, apel la familiaritate pentru a stabili o legătură de empatie chiar și cu cei mai umili cititori dintre adulții deveniți părinți. Aceștia se vor bucura să regăsească în paginile cărții sugestii puternic contextualizate și bogate exemplificări, răspunsuri oneste la posibilele întrebări, îngrijorări și

provocări cu care se confruntă în încercarea lor de a crește niște cititori activi și echilibrați.

Sunt demontate prejudecăți precum: faptul că bebelușilor nu ar trebui să li se citească din cărți aparținând unor domenii care depășesc capacitatea lor de înțelegere (subiecte din domenii precum istoria sau arta pot fi dezvoltate textual și imagistic în moduri ingenioase, astfel încât să capete rezonanță pentru micuții exploratori, esențial fiind ca aceștia să audă frecvent construcții verbale cât mai variate); subestimarea sau minimizarea rolului pe care îl ocupă ilustrațiile în ansamblul cărții (toate elementele componente, de la cel mai mic colț de pagină și până la forțat și copertă sunt atent alcătuite pentru a-i implica pe cei mici în călătoria în universul cărții, iar ilustrația poate fi o poveste în sine ori o poveste secundară care își șoptește propriile secrete); principiul conform căruia cu cât un copil învață să citească mai repede, cu atât va citi mai mult și mai bine în următoarele etape ale dezvoltării – dimpotrivă, copilul trebuie lăsat să deprindă cititul în propriul ritm, dovedit fiind faptul că e mai bine „să înceapă să citească mai târziu, după ce mintea i s-a dezvoltat mai bine și după ce anumite abilități de codificare și scanare vizuală i s-au îmbunătățit” (p. 46); aplicarea de etichete cărților în funcție de nivelul de lectură, formularea de aprecieri de tipul „cărți grele” sau „cărți ușoare”, care scad plăcerea lecturii și pot influența copilul în alegerile sale (deși mulți părinți se orientează mai ușor printre rafturile de literatură pentru copii atunci când văd pe copertele cărților cifrele corespunzătoare nivelului de lectură, ar trebui să privim cărțile mai degrabă prin filtrul subiectiv al fiecărui cititor, drept povești care ne plac sau care nu ne plac, și în orice caz nu ar trebui să insistăm în discuțiile cu copiii asupra nivelului de dificultate al unei cărți sau asupra poziției în care se situează ca cititori în această ierarhie).

Pamela Paul și Maria Russo recomandă ca, în atitudinea sa față de cărți și obiceiul de a citi (cu

voce tare, împreună, sau individual), părintele să țină cont de următoarele aspecte: aprovizionarea casei cu un număr cât mai mare de cărți și plasarea lor la îndemâna copilului, statisticile demonstrând că nivelul de alfabetizare este proporțional cu numărul de cărți aflate în casa copilului; oferirea propriului exemplu – „Dacă vrei să crești un cititor, *fii* un cititor.” (p. 6); extinderea practicii lecturii în afara casei (în autobuz, în sălile de așteptare, în plimbări și excursii); discuțiile despre citit inițiate în familie, dar și în societate, unde copilul poate lega prietenii vorbind cu ceilalți despre cărțile citite sau în curs de a fi citite (cititul social aduce mari beneficii); frecventarea bibliotecilor și a librăriilor, participarea la evenimente la care sunt invitați scriitori și ilustratori de cărți pentru copii, înscrierea copilului în comunități de cititori; alegerea cărților în funcție de etapa de dezvoltare cognitiv-emoțională în care se află copilul sau adolescentul, ceea ce îi poate revela rolul esențial pe care îl au cărțile în formarea sa, adevărate busole sau plase de siguranță într-o lume pe care adesea ne este greu să o înțelegem sau în care ne simțim străini (nu există întrebare sau dilemă care să nu-și afle o posibilă clarificare într-o carte); renunțarea la competiții și recompense, tratarea cititului drept „o recompensă în sine” (p. 96); crearea de amintiri frumoase în jurul lecturii (materializate într-un jurnal de bord personal sau un album al cărților preferate); acceptarea gusturilor de lectură ale copilului, chiar dacă pot părea în neconcordanță cu vârsta sa (atâta timp cât își dorește să citească, trebuie lăsat să își aleagă singur cărțile, cu precizarea că, în ceea ce-l privește pe copilul preadolescent, fenomenul maturizării timpurii poate fi o problemă delicată, indicat fiind să-i supraveghem din umbră alegerile, prin oferirea discretă de alternative, și nu printr-o atitudine prohibitivă). În definitiv, cărțile sunt cele mai sigure surse de informații și narațiuni, conchid autoarele,

de preferat textelor de pe internet sau din mass-media.

Pe tot parcursul lucrării, autoarele promovează respectul, conștientizarea cu blândețe și integrarea diferitului în orizontul de înțelegere al copilului, citându-i pe experții în alfabetizare care pun în lumină metafora cărții văzută deopotrivă ca „oglină” și „fereastră”: oglindă în care copilul să-și urmărească și recunoască reflexia, consolidându-și percepția asupra propriei identități și autocunoașterea, și fereastră prin care să ia cunoștință de experiențele oamenilor diferiți, tot atâtea puncte de plecare în călătoria sa interioară. Tocmai de aceea, tendința actuală este de a oferi o voce fiecărei tipologii de personaj, fapt observabil chiar și în cărțile destinate grupei de vârstă 1-3 ani. În același spirit pozitiv de acceptare, incluziune și acordare a libertății, Pamela Paul și Maria Russo încurajează valorizarea și includerea în biblioteca personală a copilului a mai multor tipuri de carte, în special a romanelor în serie, oricât de repetitivă și lipsită de complexitate ar părea trama narativă pe care se bazează, a cărților de non-ficțiune, multe dintre ele excepțional ilustrate, rivalizând cu poveștile, a romanelor grafice și a benzilor desenate, care se află într-un trend ascendent pe piața editorială, succes pe care îl cunosc în Franța de aproape un secol. Nu sunt menționate, însă, și cărțile Manga.

Multe dintre cărțile recomandate sunt cărți ilustrate, pe care autoarele le plasează în acea zonă de întâlnire intergenerațională unde atât copiii, cât și adolescenții și adulții se pot bucura de estetica și profunzimea lor, de latura lor ludică și amuzantă, ilustrațiile fiind întotdeauna o desfătare pentru ochi. În ceea ce privește genurile de cărți pentru care optează copilul, este important să se mențină un echilibru între calitate și cantitate, cu alte cuvinte, să ne facem o misiune din a îndruma copilul înspre cele mai bune cărți (validate prin opiniile favorabile ale cititorilor, prin distincțiile și

premiile literare obținute, dar mai ales „bune” din punctul de vedere al vârstei copilului, al nivelului său de dezvoltare, al intereselor lui) și, în același timp, să nu criticăm copilul dacă alege cu preponderență cărți cu un număr redus de pagini sau cu un subiect lipsit de consistență. Și copiii au nevoie să se relaxeze citind, și pentru ei cărțile pot fi bilete de călătorie spre locuri în care mintea lor să se odihnească. Atunci când citesc fără a avea în minte o sarcină pe care ar trebui să o îndeplinească în urma lecturii, în ritmul lor, ascultându-și intuiția, copiii se pot bucura de carte cu adevărat și vor dori să repete procesul lecturii. Nici pierderea temporară a interesului pentru lectură nu ar trebui considerată drept un fapt alarmant și un predictor pentru viitorul profil de cititor al copilului. Ceea ce contează, subliniază autoarele, este ca, de fiecare dată când revine la lectură, copilul sau adolescentul să o facă mânat de entuziasm și curiozitate, lăsându-se absorbit de o lume în care crede, în care poate fi el însuși mai presus de orice.

Într-o lume care lasă tot mai mult loc interacțiunilor la distanță și activităților solitare, e de dorit ca cititorul să simtă că face parte dintr-o comunitate reală de persoane asemenea lui. Bibliotecile rămân niște piloni indestructibili ai formării, cultivării și relaționării dintre cititori, iar bibliotecarii, prin competența lor de a oferi „sfaturi prețioase atunci când cauți o carte despre o anumită problemă sau un anumit subiect” (p. 98), rămân repere de încredere, însoțitori și îndrumători, printre miile de cărți, în parcursul fascinant al lecturii.

Inspirațională și generoasă în propuneri și recomandări, scrisă într-un stil agreabil, pe înțelesul tuturor, cartea de față poate fi o importantă referință pentru părinți, dar și pentru profesori și bibliotecari, care își dau mâna în procesul de educație prin lectură, cu nelipsitul său ingredient: plăcerea de a descoperi.